
“Affan dedeye para saydım, sattı bana çocukluğumu”, Çocuk Şiiri, C.S.Tarancı

SEKTÖREL SANAYİ POLİTİKASINA VE BÖLGESEL KALKINMAYA BİR ÖRNEK; OYUNCAK SEKTÖRÜ-DÜZCE

Prof. Dr. İbrahim KILIÇASLAN
Sanayi Genel Müdürü

Sanayileşme, kentleşme ve nüfus artışı geçmişte açık alanlarda, bahçelerde, boş arsada, sokakta oynanan oyunları ortadan kaldırması, çocukların daha fazla zaman evde geçirmek zorunda kalması oyuncak sektörünün gelişmesini tetikledi.

18.yy’da sadece çocukları hedefleyen bir sektör yoktu. Çocukların doyurulması gereken bir Pazar olduğu keşfedilmesinden sonra önce çocuk edebiyatı, sonra çocuklar için tasarlanmış oyunlar ve oyuncak sanayii gelişti[1].

İlk endüstriyel oyuncaklar ABD’de 1820’lerde yapılmaya başlandı, Almanya’da gelişti. 1900’lü yıllarda Almanya ihracatta ürünlerinin kalitesi ve fiyatı ile rakipsiz duruma geldi[2].

Oyuncakçılığın Anadolu’da örgütlü bir işkolu olarak ilk defa 17. Yüzyılda Eyüp’te ortaya çıktığı görülmektedir. Evliya Çelebi 17. yüzyılın ilk yarısında 100 dükkân ve 105 ustaya işarete etmekte, bu neferlerin mimar başına bağlı bir esnaf kolu olduklarını bildirmektedir[3].

Çocukları eğlendirmek, oyalamak, eğitmek amacıyla ortaya çıkan oyuncak, yapıldığı döneme ilişkin önemli ipuçları veren bir nesnedir. İster halk sanatı ürünü olsun, ister endüstriyel olarak üretilmiş olsun yapıldığı dönemin toplumsal ve kültürel özelliklerini yansıtan oyuncaklar, oluşturuldukları dönemin yaşam biçimlerinin önemli birer kayıtları olarak değerlendirilmektedir.

Avrupa’da hemen her kent ve hatta kasaba ölçeğinde görülebilen oyuncak müzeleri, ülke ve buldukları bölgenin kültür ve özelliklerini taşıma ve yaşatmak açısından geliştirilmiş örnekler sunmaktadır[4].

Ülkemizde oyuncak ağırlıklı olarak el yapımı olarak devam etmiş, kültür ve medeniyetimizi yansıtacak oyuncak karakteri üretilmemiştir.

1918 yılının son aylarında Paris’te Dünya Çocuk yılına bir adım olarak Unesco, Uluslararası Oyuncak Sergisi düzenlemiştir. Fakat sergilenecek Türk oyuncak bulunmadığından oyuncak değil de seyirlik oyun olan Karagöz tasvirleri sergilenmiştir. Oysa oyuncak seyir gibi edilgen değil etkin bir araçtır[5].

Oyuncak pazarı, Türkiye’de çok hızlı büyüyen ve gelişen bir pazardır. 5 yıl öncesine kadar çocuk başına yıllık 20-25 dolarlık oyuncak harcaması yapılırken bu rakam son 5 yılda yıllık ortalama 150 dolara ulaşmıştır. Önümüzde 5 yıllık dönemde bu rakamın iki katına çıkması beklenmektedir

2016 yılı verilerine göre Türkiye’nin nüfusu 79,815 milyondur. Bu nüfusun %24’ü 0-14 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Bu oran İtalya’da %14, Fransa’da %18,5, Almanya’da 14,7 ve İngiltere’de %18’dir. 0-14 yaş grubunda bulunan yaklaşık 19 milyon çocuk oyuncak sektörün potansiyel müşteri grubu arasında yer almaktadır.

Oyuncak pazarının ülkemizde çok hızlı gelişmesine rağmen oyuncak sektöründe nitelikli gelişme gözlemlenememekte, Pazar ithal ürünlerle ikame edilmektedir.

Gerçekte oyuncak sektörü, önemli istihdam yaratan, katma değeri yüksek ve yerli üretim ile ekonomimize önemli katkılar sağlayabilecek bir sektördür. Aynı zamanda derin bir kültürel ve eğitim boyutu da vardır. Oyuncak, kültürel değerlerimizin de bir yansıması ve çocuklarımızın geleceğine yönelik önemli bir başlangıç noktasıdır. Dolayısıyla yerli oyuncak sanayi aynı zamanda kültürümüze de katkılar sağlayacaktır.

1. Dünyada ve Ülkemizde Oyuncak Sektörü Mevcut Durumu

Trademap verilerine göre Türkiye’nin son beş yıllık oyuncak ithalatı 3,8 milyar dolar olmuştur. En fazla ithalat yaptığımız 2014 yılında, ithalatımız bir önceki yıla göre %5 oranında artarken, 2015 yılında bir önceki yıla göre %18 gerilemiştir.

Şekil 1. Türkiye’nin oyuncak ithalatı (milyon dolar)

	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Oyuncak	759	704	800	839	690	3.791

Kaynak: Trademap

2011 – 2015 yılları arasında Türkiye’nin toplam oyuncak ihracatı toplam 1,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olup yılda ortalama 251 milyon dolar ihracat yapılmıştır.

Şekil 2. Türkiye’nin oyuncak ihracatı (milyon dolar)

	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Oyuncak	192	209	261	308	285	1.255

Kaynak: Trademap

2015 yılında dünya toplam oyuncak dış ticaret hacmi 242 milyar \$ olarak gerçekleşmiş olup yılda ortalama 758,4 milyon dolar ithalat yapılmıştır.

Şekil 3. Dünya oyuncak ithalatı (milyar dolar)

	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Oyuncak	134	129	126	132	127	648

Kaynak: Trademap

2015 yılında ABD dünyadaki toplam ithalatın %28'ini; Çin ise dünyadaki toplam ihracatın %45'ini gerçekleştirmiştir.

Şekil 4. Dünya oyuncak ihracatı (milyar dolar)

	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Oyuncak	112	110	109	115	115	561

Kaynak: Trademap

Ülkemizdeki oyuncak pazarının neredeyse tamamı ithalatçıların elindedir. Ancak buna rağmen az sayıda yerli üretim yapan hatta ürettiği oyuncakları Avrupa ve ABD'ye ihraç eden firmalarımız da mevcuttur. Yerli üreticilerimiz bir yanda yatırım yaparak üretimlerini sürdürmeye çalışırken, diğer yanda güçlü ithalatçı firmalarla rekabet etmeye çalışmaktadır. Böylece bir yandan istihdam kaybı yaşanırken, bir yandan da oyuncak ithalatına harcanan döviz bu alanda cari açığı artırmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) sanayi sicil kayıtlarına göre Türkiye'de oyuncak üreten 156 firma bulunmaktadır. Bu firmalar İstanbul, Ankara, Bursa ve Konya gibi büyük illerde yoğunlaşmıştır.

Ülkemizde oyuncak üreten firmaların illere göre dağılımı

Tablo 1. İllere göre oyuncak üreten firmalar

İSTANBUL	52	AKSARAY	2	HATAY	1
ANKARA	23	AYDIN	2	ISPARTA	1
BURSA	14	DÜZCE	2	KAHRAMANMARAŞ	1
KONYA	14	GAZİANTEP	2	KIRIKKALE	1
İZMİR	6	SAKARYA	2	KIRŞEHİR	1
DENİZLİ	4	ADANA	1	MALATYA	1
KOCAELİ	4	ANTALYA	1	MANİSA	1
TEKİRDAĞ	4	BALIKESİR	1	ŞANLIURFA	1
KAYSERİ	3	BATMAN	1	TRABZON	1
MERSİN	3	ÇORUM	1	YOZGAT	1
SAMSUN	3	DİYARBAKIR	1	TOPLAM	156

Kaynak: Sanayi Sicil Bilgi Sistemi

Oyuncak üretimi içerdiği yüksek katma değer ile plastik sanayinin geliştirilmesi ve desteklenmesi hususunda büyük önem taşımaktadır. Zira oyuncak üretiminde işçilik, ara girdi, ambalaj önemli paya sahiptir.

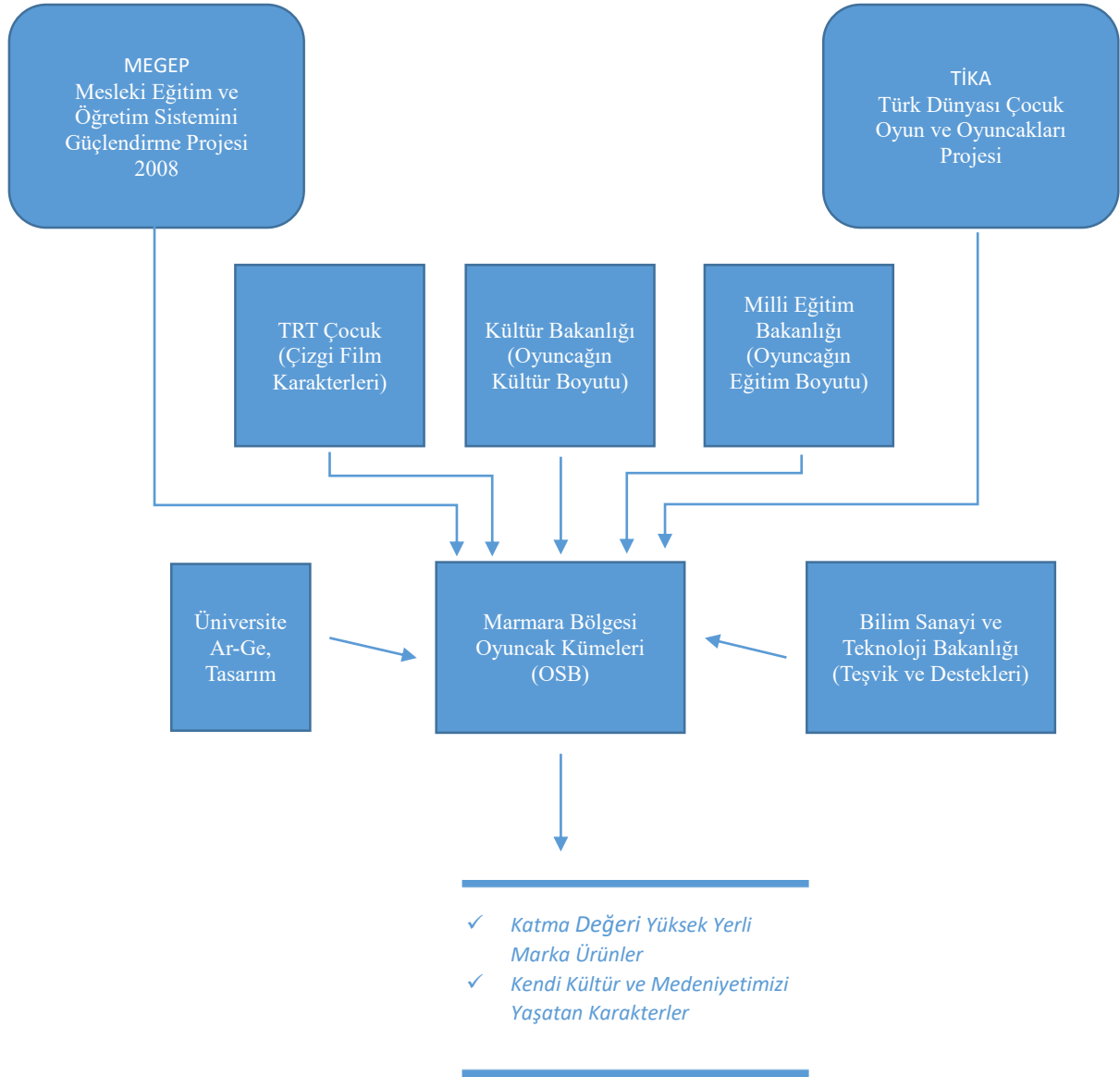
Plastik sektörü içerisinde hâlihazırda çok küçük bir pay almasına rağmen, oyuncak endüstrisi, gerek iç piyasada gerekse ihracat açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira Türkiye'deki oyuncak ihtiyacı ithalatla karşılanmakta ve bu ithalatın önemli bir bölümünün kaynağı "**Çin**" olmaktadır. Çin, bugün dünyaya 51 milyar dolarlık

oyuncak ihracatı yapan bir ülke konumundadır.

2. Oyuncak Sektörünün Türkiye’de Gelişim Projeksiyonu

Oyuncak sektörü katma değeri yüksek bir sektör olmasının yanında, *oyuncak* çocuklara aktarmak istenilen temel etik ve kültürel değerleri de aktarabilecek bir objedir. Günümüzdeki hızlı tüketim alışkanlığı ve özellikle yabancı kültür ürünlerinin bir örneği olan savaş, kavga figürleri, gelecek nesilleri oluşturacak çocuklar için zararlı mesajlar içermektedir[3].

Şekil 5. Oyuncak sektörü için planlanan Ekosistem

Ülkemizde gelişmesi ön görülen oyuncak sektörü için ekosistem Şekil 5.’de görülmektedir.

TRT Çocuk' un ekosistemdeki görevi; Oyuncak kümesinde üretilecek olan, milli kültür ve medeniyetimizi temsil eden oyuncaklar ve bu oyuncakları oluşturan karakterler özellikle çizgi film desteği ve tanıtımlarla çok geniş kitlelere ulaştırmak, ithal ürünlerin baskısı altında bulunan oyuncak piyasasında rekabet üstünlüğü elde etmeğe destek olmaktır.

Kültür Bakanlığının ekosistemdeki görevi; Çocuk oyunları, toplumun inanç, edep, sanat ve kahramanlık gibi unsurlarını dile getiren, topluma has giysi ve oyuncaklarla oynanan ve çocukların zekâ ürünü olan millî kültüre yönelik önemli bir unsurdur. Toplumların kültürel özelliklerini bu denli yansıtan oyuncaklar, kültürel bir iletişim aracı görevini de üstlenmektedir. Toplumun yaşadığı, paylaştığı ve zaman içerisinde geliştirdiği unsur olan kültür, oyun sayesinde gelecek nesillere aktarılmaktadır[6].

Mili Eğitim Bakanlığının ekosistemdeki görevi; Oyun ve oyuncak “belli bir amaca yönelik olan ve olmayan kurallı ya da kuralsız gerçekleştirilen, fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı, fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişimini temel alan gerçek hayatın bir parçası ve çocuk için en etkin öğrenme süreci” olarak tanımlanmaktadır[8].

Konuyla ilgili çalışmaları bulunan Sayın Sunay AKIN, oyuncak için “Gelişmiş ülkelerde oyuncak, çocuklara bilerek, hayalleri büyüsün, daha çok hayal kursun diye gelişmemiş ülkelerde ise oyalansın diye alınır. Bu yüzden oynasın diye alanların kapısındadır oyalansın diye alanlar” ifadesini kullanıyor[9].

Düzce Üniversitesinin ekosistemdeki görevi; Oyuncak tasarımı ve uygulaması çok boyutlu araştırma, projelendirme isteyen faaliyettir. Oyuncak tasarımında fonksiyon, estetik form ve ergonomik nitelik en önemli unsurlardır. Bir oyuncakın tasarımında onun faydaları ve zararları değerlendirilir. Oyuncakın kullanım amacı belirlenir. Tasarımda olumlu psikolojik etki yaratan, zekâ gelişimini destekleyen, sosyal duygu kazandıran oyuncaklar yapımı amaçlanır. Amaca uygun formun malzemesi de belirlenir. Yapımında zararsız malzemelerin kullanımına dikkat edilir. Estetik şekil ve fonksiyon kalite süzgecinden geçirilir. İnsanın veya çocuğun yaş grubuna, doğasına göre hareket ederek oyunlar ve oyuncaklar tasarlanır. Çevre, ergonomi, etik ve estetiğin kurallarına uyularak tasarım ve üretim yapılır. Sonuçta oyuncak yapımı profesyonel tasarım ve uygulama gerektirir. Bu amaçla oyuncakın dünyasını, çocuğun psikolojisini ve teknolojileri tanımak gereklidir[10].

Ayrıca “**Oyuncak Kümesi**” içerisinde 3-6 yaş arası çocuklar için interaktif ve kendilerini ifade edebilecekleri, zeka gelişimini sağlayacağı, kullanıcı tabanlı yazılım ve donanımsal ürünlerin geliştirilmesi, yazılım ve donanım ürünlerinin çocuklara hareket ve merak duygusunu pozitif yöne aktarılmasını sağlayıcı altyapıya sahip olması konusunda çalışmalara üniversite destek sağlayacaktır.

Yerli oyuncakla nitelik, kalite ve katma değer katacak bu çalışma, Düzce Üniversitesi'nde disiplinler arası oluşturulan çalışma grubu aracılığıyla ve üniversitenin laboratuvar ve test alt yapısıyla gerçekleştirilecektir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ekosistemdeki görevi; Düzce ilinde kurulacak Oyuncak OSB ve kümesiyle ülke genelinde dağınık halde bulunan üreticileri ulaşım, haberleşme, enerji üretim ve dağıtımı ile çevrenin korunması bakımından da çok önemli katkılar sağlayan OSB'lerde bir araya getirerek sektörün rekabet gücüne katkı sağlayacaktır.

3. Sektör İle İlgili Yapılan Çalışmalar

3.1. 07 Aralık 2014 Tarihli Plastik, Kauçuk ve Kompozit Sektör Buluşması

Dönemin BSTB Bakanı Sn. Fikri Işık'ın başkanlığında 07/12/2014 tarihinde gerçekleştirilen Plastik, Kauçuk ve Kompozit Sektör Buluşmasında Plastik, Kauçuk ve Kompozit sektörü sorunları ele alınmıştır.

Bu toplantıda; plastik oyuncakların ağırlıklı olarak Uzakdoğu'dan ithal edilmekte olduğu ancak ülkemizde oyuncak üretiminin mümkün olduğu belirtilerek, yerli oyuncak sektörünün istihdama katkı sağlarken, katma değeri yüksek ve dış ticaret açığını azaltıcı bir sektör olması sebebiyle desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sayın Bakanımız ise toplantı sonunda Türkiye'de oyuncak sektörü ile ilgili çalışma yapılmasını sektörden talep ederek, oyuncak OSB'si kurulmasına Bakanlık olarak destek verileceğini ifade etmiştir.

3.2. Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde Bu Konuda Belirlenen Eylemler

25 Haziran 2015 tarih ve 29397 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde (2015-2018) "**Politika 2: Sanayi altyapısı güçlendirilecektir.**" başlığı altında, "**Oyuncak İhtisas OSB kurulacaktır.**" eylemine yer verilmiştir. Bu eylem ile Oyuncak İhtisas OSB kurularak yerli oyuncak sanayisinin gelişmesi ve markalaşması sağlanması amaçlanmaktadır.

Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü'nün bu konudaki mevzuatları dahilinde Oyuncak İhtisas OSB'nin kurulması çalışmaları yürütülecektir. Oyuncak sektörünün içinde yer alacağı OSB'nin Düzce ilinde yer alması planlanmaktadır.

3.3. 05 Ağustos 2015 Tarihli Oyuncak Sektörü Çalıştayı

05 Ağustos 2015 tarihinde Türk Plastik Sanayicileri Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV) organizasyonunda dönemin BSTB Sn. Fikri Işık başkanlığında oyuncak sektörü ve kamu kuruluşlarının katılımı ile sektörün sorunları ve bu kapsamda yapılacak çalışmalar görüşülmüştür. Çalıştayın çıktıları rapor haline getirilmiştir.

3.4. 01 Aralık 2016 Tarihli Düzce Üniversitesi ve Oyuncak Sektör Temsilcileri ile Toplantı

Oyuncak Sektör Toplantısı 01 Aralık 2016 tarihinde Düzce Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Toplantı Düzce Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nigar Demircan Çakar başkanlık etmiş olup, BSTB'den Sanayi Genel Müdürü Prof. Dr. İbrahim Kılıçaslan, Daire Başkanı Fuat Şimşek, Sanayi ve Teknoloji Uzmanı Tuba Durmaz'ın yanı sıra, PAGEV Başkanı Yavuz Eroğlu, PAGÇEV Genel Müdürü Yağmur Cengiz, Düzce Üniversitesinden konu ile ilgili öğretim üyeleri, Düzce Ticaret ve Sanayi Odası Meclis Başkanı Ertan Taşlı ile yerli oyuncak firmalarının temsilcileri katılım sağlamıştır.

Toplantının akabinde Düzce Üniversitesi Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (DÜBİT) ziyaret edilmiştir. Kalkınma Bakanlığı, Araştırma Altyapıları Desteği ile kurulan Merkez, çevre, kimya ve malzeme bilimleri alanlarında üniversite, kamu kurum/kuruluşları ve sanayide çalışan araştırmacılar için test, analiz ve prototipleme olanağı sağlamaktadır. DÜBİT, Ar-Ge, Ür-Ge, tasarım ve prototipleme imkanlarıyla oyuncak sektörüne de hizmet vermeyi planlamaktadır.

3.5. 07 Aralık 2016 Tarihli PlastEurasia Fuarı ve Oyuncak Sektör Buluşması

BSTB Bakanı Sn. Dr. Faruk Özlü, 07 Aralık 2016 tarihinde İstanbul Tüyap Fuar Merkezinde düzenlenen 26. Uluslararası PlastEurasia Fuarı'nın açılışına katılım sağlamış, akabinde Oyuncak

Sektör Toplantısı ve Plastik Makineleri Sektör Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin yanı sıra, PAGEV ile oyuncak ve plastik makineleri sektörünün önde gelen yerli firma temsilcileri katılım sağlamıştır. Toplantıda sektör sorunları ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

3.6. 29 Aralık 2016 Tarihli Oyuncak İşbirliği Protokolü İmza Töreni

Düzce'de kurulması planlanan Oyuncak Organize Sanayi Bölgesi (OSB) için hazırlanan işbirliği protokolü, 29 Aralık 2016 tarihinde Düzce Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir tören ile Sanayi Genel Müdürü Prof. Dr. İbrahim Kılıçaslan, Düzce Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nigar Demircan Çakar, Türk Plastik Sanayicileri Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV) Başkanı Yavuz Eroğlu ve Düzce Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Fahri Çakır tarafından imzalanmıştır.

Protokol ile yerli ve uluslararası pazarı etkileyecek, ülkemizde istihdam ve katma değer yaratacak, ayrıca milli duygulara dokunacak karakter, model, prototip ve ürün üretecek bir OSB'nin kurulması ve "milli ve yerli oyuncak" hedefine yönelik gerçekleştirilecek olan çalışmalar için taraflar arasında işbirliği sağlanması amaçlanmaktadır.

Düzce'de kurulacak olan Oyuncak OSB ile Düzce'ye ilk olarak **1 milyar dolar yatırım ve 2.000 kişilik istihdam** sağlanacak ve bu girişim bölgenin kalkınmasına fayda sağlayacaktır.

4. Sonuç

Düzce ilinde kurulması planlanan Oyuncak kümesinin, bölgesel kalkınma perspektifinden bir örnek olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye son 5 yılda, yıllık ortalama 758,4 milyon \$ oyuncak ithalatı yapılmıştır. Oyuncak sektöründe Düzce'de kurulması planlanan kümelenme ve ekosistemle, yapılacak üretimin yalnız ithalatın %50'sini ikame edeceği düşünülürse, Düzce ilinin toplam satışları 380 milyon \$, yani 1,4 milyar TL artacaktır.

Düzce ilinin toplam ticaret hacmi Tablo 2. 'de görülmektedir.

Tablo 2. Düzce İlinin Net Satışların Sektörlere Göre Dağılımı

Net Satışların Sektörlere Göre Dağılımı		
Sektör Kodu (NACE Rev. 2)	Sektör Adı	Payı
14	Giyim eşyaları	17,39%
24	Ana metal	17,06%
22	Kauçuk ve plastik	12,62%
25	Metal ürünleri	9,44%
10	Gıda ürünleri	8,47%
16	Ağaç ve mantar ürünleri	7,02%
31	Mobilya	5,44%
23	Metalik olmayan mineral ürünler	4,40%
13	Tekstil ürünleri	3,84%
29	Otomotiv, treyler	2,89%
Toplam Net Satışlar(TL) :		7.530.828.910

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi(GBS), 2016

Düzce ilindeki bu üretim, ilin ticaretini %19 arttıracaktır. Bir başka deyişle ilin refah derecesi %19 yükselecektir. Ayrıca, Düzce ilinde kurulması planlanan Oyuncak Organize Sanayi Bölgesi (OSB) için hazırlanan işbirliği protokolü, Bakanlığımız, Düzce Üniversitesi, Düzce Ticaret ve Sanayi Odası ve PAGEV yetkilileri tarafından imzalanmıştır. Protokol ile yerli ve uluslararası pazarı etkileyecek, ülkemizde istihdam ve katma değer yaratacak, ayrıca milli duygulara dokunacak karakter, model, prototip ve ürün üretecek bir OSB'nin kurulması ve **“milli ve yerli oyuncak”** hedefine yönelik gerçekleştirilecek olan çalışmalar için taraflar arasında işbirliği sağlaması amaçlanmaktadır.

Oyun ve oyuncak, hayal gücü kullanılarak yaratıcılığın tetiklenmesi yoluyla bilim ve teknolojinin geliştirilmesinde önemli bir politika aracıdır. Bu perspektiften oyuncak, ülkemiz sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşılmasında uzun dönem politika aracı olarak kullanılmalıdır.

Referanslar

1. "Tarihi Oynayan Çocuk", K.M. Kentel
2. "Batı Dünyasında Endüstriyel Oyuncanın Gelişimi", Dr. A. Kosal
3. "Eyüp Oyuncakları, Bir Sevgi Masalı", Fadime Geleş
4. "Kültürel Şekillenmede Avrupa'dan Örneklerle Oyuncak Müzeleri", "Kültürel Şekillenmede Avrupa'dan Örneklerle Oyuncak Müzeleri", Fadime GELEŞ, VI, Müzecilik Semineri, Bildiriler(25-27 Eylül 2002), T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 2003, s. 166.
5. "Çocuk Oyunlarının Kültürümüzde Yeri Ve Önemi", AND, Metin., Ulusal Kültür Dergisi, Yıl: 1, Nisan 1979, s.48.
6. "Geleneksel Çocuk Oyunlarının Eğitimsel Değeri Ve Unutulmaya Yüz Tutmuş Ahıska Oyunları", Esen, M. A., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2008, 21(2), s.357-367.
7. "Çorum İskilip'te Geçmişten Günümüze Aktarılan Bir Miras: Ahşap Oyuncaklar", Karaman, G., Nas, E., 2012, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 4(14), s.103-116.
8. "Çocuğun Sosyal Ve Duygusal Gelişiminde Oyunun Rolü", BAYKOÇ, D.N., 1992, Okul Öncesi Eğitimi Dergisi 43., s.10-12.
9. "Hafızalı toplum geleceğe ulaşır!", AKIN, Sunay.
10. "MEGEP, mesleki Eğitim ve Öğretimin Güçlendirilmesi Projesi", Sanat Tasarım, Oyuncak, Ankara, 2008